

Spojení protipólů

Rudolf Steiner

Myslím, že mě znáte dost dobře na to, abyste se nedomnívali, že ze mě mluví nějaká malicherná ješitnost, říkám-li to či ono. Přesto se však domnívám, že tu je velký protiklad mezi tím, co pracuje s materiálními experimenty a podobně, aby prokázalo i to, co je spirituální povahy, a tím, co se chce ke spirituálnímu pozvednout z impulzů lidské duše. Ta věc nemusí být až tak brutální, aby se z Alcyona dělal hmotný Kristus, ale může zůstat u jemně pojatých vývodů sira Olivera Lodge; nicméně tu cítíme cosi z toho, co má být. Inu, nevím, ale snad nebude na škodu říci tyto věci: Skutečně tu je jistý protiklad mezi tím, co vzniklo téměř současně, když se na jedné straně materialistickým způsobem poukazuje na duchovní svět, jak to dělá sir Oliver Lodge, zatímco já jsem v téže době pracoval na knize *Záhady duše*, kde je učiněn pokus zcela střeoevropským způsobem ukázat cesty, kudy se právě ve střední Evropě na základě lidské duše ubírat do duchovního světa. Neexistují větší protiklady než kniha Olivera Lodge a kniha *Záhady duše*. Jsou to absolutní protipóly, absolutnější protiklady si ani nelze představit.

Tak jasně rozlišené, jak se ukazují, se věci objevily v podstatě více méně teprve od počátku páté poatlantské epochy. Do té doby se ta věc totiž měla v mnoha ohledech ještě jinak. Do té doby měla ještě románská univerzální říše jistou moc až v Anglii a ono ostré rozlišení mezi Anglií a Francií vlastně nastalo teprve s objevením se Panny orleánské; pak ale následovalo vše, co se v rámci této diferenciaci mohlo udát. Pozoruhodné ovšem je, že již v tomto rámci samotném se vynořuje názor, impuls, že je třeba vytvořit spojení s protipólem. A tak vidíme ryze britského filosofa Francise Bacona, barona z Verulamumu, zakladatele materialistického myšlení novější doby (už jsem vám ho charakterizoval), inspirovaného z téhož zdroje jako Shakespeare, jehož působení pak s velkou intenzitou zasahovalo do střední Evropy, jak jsem to vysvětloval. A z téhož zdroje byl inspirován i Jakob Bohme, který celou tuto inspiraci převádí do střeoevropské duševní substance, a z téhož zdroje je opět inspirován jihoněmecký jezuita Jacob Baldé. Vidíte, že pod povrchem toho, co se děje na fyzické pláni, vládne to, co vyvolává harmonizaci. Jenom je třeba uvažovat o těchto věcech skutečně diferencovaně a nenechat vše zmizet v jakési mlhavé zmlti. Jeden z největších, nejvelkolepějších duchů britské říše stojí sám velmi blízko opozici vůči pouze komerčnímu živlu a tímto duchem je Jakub I. Jakub I. vnáší nový prvek v tom smyslu, že britské národní substancí vštěpuje - a vštěpuje jí to trvale, neboť britská národní substance to bude mít navždy - něco, o co nesmí přijít, nemá-li se úplně rozplynout v materialismu. To, co jí takto vštěpil, je však podzemními kanály spojeno s celou ostatní evropskou kulturou. Stojíme tu před významným mystériem.

Kdo do věcí vidí, bude jistě jevy hodnotit zcela jinak než ten, kdo historiky, kterým se říká světové dějiny, ono fable convenue, čte jednu za druhou jen tak, jak se zkrátka v dnešní historické vědě vyprávějí. Dejte si jisté věci, které dobře znáte, do souvislosti s jinými, na něž vás chci upozornit. Nejprve jedna prostá skutečnost: V roce 1618 začala, jak známo, třicetiletá válka tím, že z českého Slovanstva vzešel jistý druh reformačních myšlenek. Potom se tohoto hnutí ujala šlechta náležející k těmto slovanským kruhům a postavila se proti tomu, co můžeme nazývat protireformací: proti katolicismu protěžovanému rodem Habsburků, který, jak známo, pocházel ze Španělska. Jako první věc se o třicetileté válce obvykle vypráví, že zástupci stavovské opozice se vydali k pražské radnici a vyhodili z okna konšely Martinice a Slavatu a po nich ještě tajného písaře Fabricia. To ovšem nemá žádný zvláštní význam. Tato věc je zajímavá nanejvýš tím, že ani jeden z těchto tří pánů si nijak zvlášť neublížil, protože spadli přímo do hnojiště. To ovšem nejsou věci, které by třicetiletou válku skutečně ozřejmily, které by umožnily poznat její skryté důvody.

Reformačně smýšlející lidé si zvolili vzdorokrále, kurfiřta Fridricha Falckého, který byl roku 1619 zvolen českým králem. Poté následovala, jak víte, bitva na Bílé Hoře. Až do volby kurfiřta [českým králem] to všechno vycházelo z jisté vášně lidí pro reformační předpisům, uplatňovaným proti těmto reformátorům zavřením, respektive zničením protestantských kostelů v Broumově a Hrobě. Nemohu samozřejmě vyprávět celou historii, na to náš čas nestačí. Avšak uvědomte si: Je zvolen kurfiřt Fridrich Falcký. Až do chvíle, než si ti jedni zvolí vlastního krále, byly základem událostí - to lze říci plným právem - lidské vášně, řekněme lidské nadšení a připouštím, i lidský idealismus.

Proč byl ale zvolen českým králem právě falcký kurfiřt? To pochopíte, víte-li, že byl zetěm Jakuba I. - Jakuba I., který stál u počátků obnovy bratrstev! Vidíte, že tu do hry vstupuje ruka, kterou musíme vzít v úvahu, zabýváme-li se symptomatickými dějinami; do hry tu vstupuje to, že z jisté strany mají být věci řízeny zcela určitým směrem. Tenkrát se to sice nezdařilo, vidíme však, jak jsou prsty ve hře. Pro otázku, jaké impulzy tady měly být vrženy do hry, je důležitější než všechny ostatní souvislosti, že zeť jednoho z nejvýznamnějších okultistů, Jakuba I., byl vržen právě na toto místo.

Jedná se zkrátka o to, že v celých novějších dějinách máme co dělat s protikladem mezi starým románsko-latinským charakterem a charakterem - neříkám anglického národa, ten by se světem vyšel velmi dobře, ale s tím, co je stranou, kterou jsem dostatečně charakterizoval, z tohoto anglického národa děláno, respektive co z něj uděláno být má, nebude-li se proti tomu bránit. Jedná se o protiklad těchto dvou živlů.

A to druhé se postrkuje. Neboť na jednom místě Země lze mnohého dosáhnout tím, že se vyvolají určité události na jiném místě.

R. Steiner, přednáška z 26. prosince 1916 v Dornachu, in: Zeitgeschichtliche Betrachtungen. Das Karma der Unwahrhaftigkeit, I. díl, GA 173, str. 310nn. K osobě Jakuba I. viz též poznámku č. 43 na str. 152n.